

Constant Tonegaru s-a născut pe 13 februarie 1919 la Galați. Debutează în „Expresul de Brăila” în toamna lui 1942. Tonegaru și-a văzut publicată în timpul vieții o singură carte, *Plantații* (1945), care ar fi trebuit să se intituleze *Plantația de cuie*, dacă Cenzura nu ar fi intervenit, ca în atâtea alte cazuri de amestecuri silnice (care par azi absurde sau de-a dreptul aleatorii) în titlurile vremii. Cu un an mai mare decât Geo Dumitrescu, Tonegaru este un poet pursânge, autodidact și nonconformist, cu faimă de nealiniat și de talent exploziv.

Cele mai valoroase pagini despre Tonegaru, mort cu trei zile înainte să împlinească 33 de ani, îi aparțin lui Barbu Cioculescu, devotat tonegarian care se va îngriji, după anii cei mai sumbri ai comunismului românesc, de recuperarea memoriei, dar și de publicarea (și reeditarea) manuscriselor lăsate de prietenul său din tinerețe.

Apropiat de Șerban Cioculescu și în special de Vladimir Streinu, unul dintre principalii săi susținători, căruia îi și dedică *Plantații*, membru al cnaclului lui Eugen Lovinescu, „Sburătorul”, despre care scrie mai multe articole după moartea magistrului, Constant Tonegaru e un neașezat, un spirit liber, în care se întâlnesc un inocent și un exhibiționist, un melancolic incurabil și un reactiv neaderent la compromisuri.

După ce primește mult râvnitul Premiu al Fundațiilor Regale, în urma căruia îi este publicat volumul de debut, viața lui Tonegaru va urma un traseu zdruncinat: ani de rătăcire, de sărăcie, de degingoladă sentimentală, în care nu mai este nici angajat, nici publicat, totul culminând cu acuzația de „conspirație împotriva statului”, după aderarea la Asociația caritabilă „Mihai Eminescu”, ce trezise suspiciunile Securității că ar fi ajutat partizanii din munți. Va fi arestat în martie 1949, condamnat la doi ani de închisoare grea, iar rănilor căpătate în urma torturilor la care e supus (conducând, cel mai probabil, la o embolie pulmonară) îi vor provoca sfârșitul atât de timpuriu, pe 10 februarie 1952.

Barbu Cioculescu se îngrijește de apariția a două ediții ulterioare: *Steaua Venerii* (Editura pentru Literatură, 1969) și volumul definitiv din 2003, scos la Editura Vinea, ce reia titlul inițial al primei sale cărți, *Plantația de cuie*.

Constant
TONEGARU

Poezii

Ediție îngrijită de Lucia ȚURCANU

POLISALM

Editura Polisalm
Bd. Petru Zadnipru, nr. 15/2, of. 23, MD2044, mun. Chișinău
Email: polirom.md@gmail.com
Tipar: Bons Offices

Aprobat de Comisia de selecție pentru editarea cărții naționale și editat
cu contribuția Ministerului Culturii al Republicii Moldova.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Tonegaru, Constant.
Poezii / Constant Tonegaru; ediție îngrijită de Lucia Țurcanu. – [Chișinău]:
Polisalm, 2026 (Bons Offices). – 176 p.
Cu contribuția Ministerului Culturii al Republicii Moldova. –
ISBN 978-9975-3705-7-8.
821.135.1-1
T 75

Plantații

(1945)

*Domnului Vladimir STREINU
prietenu din zile încețate și însoțitorul meu
la semănatul acestor plantații îi dăruiesc rodul lor.*

C. T.

Grădina enigmă

Eram cerșetori de la Nord, de la Sud,
laponi și creoli întomnați,
numai Vărsătorul din Zodii
ne turna Calea-Laptelui în pumni.

Grădina cu fructe de sticlă
avea toate aleile pavate cu plumb;
pe zidurile de cetate lipsite de porți
în loc de steaguri fâlfâiau porumbei.

Despre femei de piatră
se vorbea cum trăiau tănuite,
Pandora, Galatea, Niobe
și legende așteptau să venim.

Un nufăr pe cer înflorea noaptea,
un nufăr cu petale de zinc;
brumată cu sânge dimineața
Floarea Noptii murea.

Ploaia

De când ploua, frunzele se lipiseră de asfalt
ca-ntr-un album;
pasagerii în tramvai făceau cursa completă și stam
să ascult
cum pe geamul cu reclamă pentru vaselina antisolară
din stânga ploaia se cernea tangențial în ritm
foarte ocult.

Citind ziarul la ora aceasta tardivă de seară pluvială
am aflat despre bătălia din Ucraina ce cuprindea stepa
și m-am văzut ieșind din neguri urmărit de haite de lupi
reamintindu-mi cum pe vremuri am fost hatmanul Mazeppa.

Norii vineți se descompuneau în fulgi mari cât niște mânuși
încremenind degetele moi pe pustietatea orbitoare de cotton
cu gest standard de blazare fără să întâlnească la salutul propus
pinguinii unei latitudini de circumstanță decupați din carton.

Lucrurile despre care vorbesc se petreceau aievea pe la o
mieșasesuteșiceva;
pe atunci eram nihilist și complotam să răstorn pe țar
dar gerul pătrunzându-mă mai adânc decât lama unei
săbii arabe
abandonam gândurile subversive să conspire în samovar.

În privirea mea timpul încetase să mai treacă
iar de departe lupii se mai auzeau încă urlând pe
stepa Nogai –
pe urmă iată claxoane, Doamne, câte claxoane;
firește se întâmplase un accident banal de tramvai.

O pasageră cu ochii verzi discuta în vagon cu bunăvoință;
— Omul vorbește singur când ajunge cărunt...
— Da, am fost hatmanul Mazeppa; acum sunt
funcționar cumsecade
și pe geamul cu reclamă cerul plângea pentru mine mărunț.

O mie de vânturi

Marea era o Marchiză ce-și tremura dantela pe țărm
undeva printre astre culcându-și fruntea bolnavă;
un vânt îi bântuia trena inocentă
și pe țărmul acesta nu mai naviga nicio navă.

Eu eram de departe, o statuie din scrisuri, o piatră,
iar Marea era Ciclop cu ochiul de aur sau doamna Marchiză?
Pierdut ascultam cum privirea ei declama tăcerea
matrozilor tăiați în taverne și lamentați de briză.

Deodată, ah!... flăcări dogoreau pe zare imense,
ca și când dincolo de vitralii mureau Sodome,
ca și cum se incinerau pădurile de mărgean
și pe ruine dăinuia patetic un nimb de fantome.

Duși de freamătul apei spre continente lunare –
obraji, obraji de sidef pluteau pe fregate,
șuvițe din părul Dianeii fluturau la catarge frenetic
al cincilea punct cardinal să mi-l arate.

Marea era Ciclop cu ochiul de aur ori doamnă Marchiză?
Eu? Eram de departe, o statuie din scrisuri, o piatră...
Peste mine au trecut o mie de vânturi, o mie de ani,
se mai aud pe fregate o mie de boturi cum latră.

Femeia cafenie

Femeia pe care la Brăila am iubit-o
 într-o cameră de hotel
purta pantofi verzi de piele de șarpe
și avea nasul turtit. Era o mulătră.
Cum venise aici, habar n-am.
Părinții, bunicii purtaseră poate odată
 în nări un inel.

Gura îi era o ventuză.
 Sânii fierbinți ca niște pâini.
 Ochii tulburi.
Îmi era trupul claviatură pentru dânsa.
Numai mâinile îi erau reci,
 reci de gheață
și degetele cu vârful rotunde
alunecau pe mine ca boabe de struguri.

Îmi șoptea:
— În Peru mi-a fost amant un spaniol.
 La Santa Clava avea plantații de zahăr.
Un altul cu favoriți în U.S.A.
cincizeci de puțuri cu petrol la Smakover,
 dar amorul pentru pielea mea cafenie
s-a lichidat cu două destupări de pistol.

Am iubit la Brăila o mulătră.
 M-a iubit?... M-a mințit?
Vedea – cine știe – în mine un altul?
Avea sâni fierbinți și mâini reci de gheață.
Era prin noiembrie. Pe Dunăre dospea ceață.
În port la lumini de fanare
 robii descărcau un vapor cu lignit.

Finis coronat opus

Cârciuma strivită
și-nfundată în pământ
se-nfundase cu bețivii și toți măsluitorii
și odată cu ei o bucată –
o bucată din chipul satelitului palid.

În cârciuma aceasta Ziua și Noaptea
erau amestecate în pahare
în timp ce un gramofon cânta răgușit
„Sonata Diavolului” sau așa ceva,
dar nimeni, nimeni n-o asculta.

Acum sub Luna lipsită de-un obraz
ce se zice că era în eclipsă
era o groapă din care alcoolul fumega
și prin aburi îngeri dormind pluteau în elipsă,
pluteau îngeri cu aripi de mucava.

Fantoma lui Oswald

Pe Colorado am spus: „Pământul de pretutindeni
nu priește oricui”; asta am spus
lângă stâncile cu fruntea surpată în rugăciune
inutilă spre cer
și acum stând poate ca gigantice teancuri de tomuri
unde prin contabilitatea omenirii foșnitorii caută
aurul clorotici ca Werther.

Cu mine mai era un biet arlechin ce se numea
Oswald arhivar din Sundsvall;
ca profetul Iona a intrat în pădure – dar acesta
n-avea carabină și cască de plută pe cap –
spunându-mi: Marea Baltică e profundă ca o idee;
aici și-n pădure nu plătești impozite și lumea nu-i
strâmtă ca un dulap.

Incert mă plimbam prin certitudini mormăind ca un
tub de orgă
la salahorii ce aruncau pe cheiul din Bahia câte un
cub de piatră ca pe un zar
și prin minte pădurea tropicală îmi scâncea ca o viață
într-un câine
ce căuta omul cu miros de scrumbie, câte o catedrală
gotică de bizar.

La echinox a izbucnit revolta metişilor – un Gomez
s-a proclamat amiral –
În diagonală prin lume am însoțit umbra lui Oswald
până la marginea tăcerii cum s-a dus

pe lângă uluci de lumină sfioasă umblând ca o noapte
târzie –
peste Colorado atunci Soarele înnobila stâncile cu
mantii de apus.

Salomeea

Moartea e un somn lung, un vis nesfârșit,
despotică dinspre Lună solia îi vine tăcut;
— Oh, deznădejdea mea se arunca nebună ca o lance
în Luna rotundă și înverzită ca fața unui scut.

Rugina lui se scutura peste frunți
fără elan purtând din mit antic palori –

nicicând atât de alegoric Luna
n-a otrăvit clanurile ei de feciori!

Salomeea dănțuia strălimpezilor pelerini
ce abureau din miezul planetei prin fântâni
înstemată trecea printre stegarii armiiilor
în bucle cu Sirius ca un juvaer lucind pe sâni.

— Ei, Tonegaru, alchimist al darurilor de platină,
amintește-ți de dansul de peste vămi, peste zodii...
dincolo de pulpe ferigele creșteau miraculos
până la pieptul unde săltau două rodii.

Salomeea dănțuia lin pe întinse prerii.
Moartea e un somn nesfârșit, un vis lung;
— Despotică dinspre Lună solia îi vine tăcut,
dincolo de pulpe, până la piept ierburile triste o ajung.

Noapte

Un duh cărunt trândav ieși urcând pe culmi,
cuprinse-n palme Luna, se deșiră mirat,
apoi se prelungi plutind ușor cu chipul palid –
ca niște fete mici purtând cosițe doar stelele cădeau
neîncetat.

Era firește acolo sus un prag pe care numai
cei care-l văd se-mpiedică de dânsul întristați;
sunt stele care vin ca niște balerine dintr-un orizont
de unde altul pleacă s-aducă pelerini ciudați.

Nu străbătea niciun ecou prin spațiu
golul purtând ca pe o apă curgătoare
bogat veșmânt de frunze putred scuturat,
din toamnele ce vin și mor rătăcitoare.

Duhul bătrân domol de Lună se desprinse
și însoți căderea din temelii a viselor surpate;
doar brațele într-o rugare nesfârșită, încremenite,
subțiri păreau, ca niște ramuri vechi, uscate.

Proiect abandonat de Madrigal

Soarele se decapitează în stepă
unde băntuie prințesa cu sâni verzi pe aproape;
în patul acesta s-a odihnit un fluviu
ce purta mirese despletite pe ape.

Ascultam freamătul lui din trecut
în scoici albastre lângă ureche;
ranguri de stele pluteau deasupra
ca meduzele pe marea străveche.

Îndepărtat se auzeau cum străbat
furtuni magnetice prin păduri de flaute;
de sub pământ cu sunete oculte
prin donjon începeau să mă caute.

Cu verde de lucerna în sânge subțire
umbla femeia venită din ani;
păsări smintite fumegau de pe planetă
să întâlnească cenușa rătăcită de vulcani.

Nici mâna mea n-a găsit sânii acelei prințese
afară de mușchi întins pe stâncă;
poate că purtând mănușe cu solzi de fier
n-a găsit sânii prințesei, nu încă.

Castelul

Printre trestii rățăceau umbre de centauri
însușind laolaltă o noapte profundă;
ușor, în zona darurilor ca lebăda din Lohengrin
în miezul nopții lunecau pe undă.

Din planetariu veneau enigmatici
asemeni unei ploi de rugină prelinse pe față.
Iarna prin constelații domnea ca o rigă
purtând în palme fiorduri de gheață.

O, lângă un astfel de fiord se ridica un castel
cu turn blazat sub alb-cenușiu!
Pe creneluri trecea luna în falduri
și pe blazon corbul singur fâlfâia viu.

O! Lângă un astfel de fiord se înălța un castel
în zona darurilor ca lebăda din Lohengrin.
Timpul dormea în donjon de milenii
și tăcerea-l ocrotea ca un imens baldachin.

Reverența spânzuratului

Pune-ți doamnă ochelarii de sticlă afumată,
căci inima mea în fuziune ca un metal
turnat dintr-un turn peste armată
cu brio tresaltă și pretutindeni dilată
pereții salonului sentimental.

Acolo sub candelabre primul ofițer
numără sclavele ce vin prin vena cavă
aduse din Indii pe galere cu ciocuri de fier
iar pe punte între tunuri un bătrân flibustier
coboară steagul cu oase ca o etichetă petru otravă.

Aburul inimii acestei păstrează-l cu grije în batistă
și-mi denunț avatarul așteptând să fiu spintecat
să te convingi cum din era cu stridii există;
după trecerea organelor mele în revistă
punându-ți la colier perla mea neagră de la ficat.

În tezaurul metafizic mai păstrez un fagot
luminat de torțe pe panoplia ce-l suportă
ca și cum ar fi spiritul muzicii închis în retortă,
scoțând cu fantezie de profan peste tot
suspine profunde undeva din aortă.

Iată doamnă acum începe un concert
și-ți vei trece talia printre melodii curioase
cu perla de gală despre care scoicile mă vor descoase
când luminos legănându-mă în frânghie o cert
vântu-mi va înteți și mai tare fosforul din oase.

Portul înfipt la Nord

În loc de cerneală cu penumbra portului înfipt la Nord
am scris un poem pentru cetăținii dărmățați ca niște popice
pe cheiul înghețat unde așteptau o contrabandă celebră
cu temperatura anotimpului unic de la tropice.

Aici vremea este și acum rece și aspră ca o placă de ardezie
iar oamenii persistă în obiceiul de a cădea

pretutindeni subit;

ziarele sosesc de-a valma – câteodată treizeci lunar
așa că nu apar în ediții speciale să se afle cine a murit.

Peste pirații cu puști cu feștile care prădau de iluzii epavele
lângă rocile unde renii umblau pe coarne cu facile demult
umbra unui automobil „905” trecea răsând dramatic
de poveștile astea teribile care nu se mai ascult.

Eu făceam caligrafia fiordurilor călcând foarte mirat
de oceanul hotărât să deschidă cataloagele carbonifere

din stânci;

mai încolo sunetele pașilor mei lipite temătoare de urme
veneau fidele fiindcă întotdeauna le-am dat sensuri adânci.

Mă mira îndeosebi căderea eroică a oamenilor triști
ca și cum proclamau Independența de Frig cu brațele

ridicate

spre parapetul aurorii boreale unde înfloreau mandarina
din gândurile lor în forme cât se poate de bizar congelate.

Pe înălțimile lui păsări ibis etalau penaje roșii și sacre
deasupra poemului acesta descriptiv cu faraoni în exil;
pe un ac a cărui gămălie este însăși Steaua Polară
sufletele lor și acum se suprapun spre constelații docil.